

การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านท้องถิ่นอีสาน
ชุมชนบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ.2559

Copyright by Mahidol University

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านท้องถิ่นอีสาน ชุมชนบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคาม
REVIVAL OF THE NORTHEASTERN FOLK MEDICINE, CASE STUDY OF CHIANGHIAN
COMMUNITY, MAHASARAKHAM PROVINCE.

อัจฉรา ชะราไสย 5536889 LCCS/M

ศศ.ม.(วัฒนธรรมศึกษา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์, Ph.D., อิศระ ชูศรี, ประด.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาถึงการนำนโยบาย วิธีการ และวิถีคิด ในการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านอีสาน ของภาครัฐ และนักวิชาการในพื้นที่ศึกษา 2) ศึกษาถึงทัศนคติ วิถีคิดของชาวบ้าน และบทบาทของหมอพื้นบ้าน ที่นำมาต่อรองให้เกิดการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านอีสานในชุมชน 3) เพื่อวิเคราะห์ การนิยามคุณค่า และความหมาย พร้อมทั้งสถานภาพ และประเด็นปัญหา ในการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน ของพื้นที่ศึกษา ของชุมชนบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร 3 กลุ่มการศึกษา คือ กลุ่ม 1 หมอพื้นบ้าน ผู้ปลูก และผู้ค้าสมุนไพร จำนวน 20 คน กลุ่มที่ 2 ชาวบ้านทั่วไป ผู้ใช้บริการ ผู้ป่วย จำนวน 30 คน และกลุ่ม 3 กลุ่มนักวิชาการผู้ช่วยเหลือ NGOs จำนวน 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า การให้คุณค่าและความหมาย ในทรัพยากรวัฒนธรรม คือภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านอีสาน มีความแตกต่างกัน ในส่วนของภาครัฐ และนักวิชาการ ที่สนับสนุนให้เกิดการปลูก “ป่าสมุนไพรชุมชน” ได้ให้คุณค่า เพื่อให้เกิด “เชิงเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย” โดยเพิ่มมูลค่าให้ภูมิปัญญาในเชิงเศรษฐศาสตร์ ทำให้เกิดสินค้าวัฒนธรรม และสร้างเอกลักษณ์ความเป็นชาติ ส่วนในทัศนคติของคนในชุมชน หมอพื้นบ้าน เป็นผู้ปรับเปลี่ยน บทบาทสำคัญ ในคุณค่าเชิงวัฒนธรรม นำไปสู่การเพิ่มมูลค่า ที่เป็นรูปธรรม คือ (1) คุณค่าด้านวัฒนธรรม (2) คุณค่าด้านสังคม (3) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่าย ต่างอ้างสิทธิ ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ด้วยความรู้สึกในสำนึกของความเป็นเจ้าของภูมิปัญญา ด้วยกันทั้งคู่ จึงทำให้สถานภาพ และปัญหาของการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านท้องถิ่นอีสาน อยู่ในภาวะอหัตถ์อหิเหลือ ไม่ลงรอยกันในวิถีคิด นำมาสู่ผลกระทบ ในวิธีการพัฒนา เพื่อขยายผลต่อไปในอนาคต รัฐควรทบทวนในเจตนารมณ์ จากการปฏิรูประบบสุขภาพ ในการ “คืนสิทธิ และอำนาจสู่ชุมชน” และรองรับด้านกฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านอีสาน และพัฒนาต่อยอดในความรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน/ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม/ สิทธิ/ คุณค่า/ การเพิ่มมูลค่า

REVIVAL OF NORTHEASTERN FOLK MEDICINE, CASE STUDY OF CHIANGHIAN COMMUNITY, MAHASARAKHAM PROVINCE

ATCHARA YARASAI 5536889 LCCS/M

M.A. (CULTURAL STUDIES)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: TIAMSOON SIRISRISAK, Ph.D., ISARA CHOOSRI, Ph.D.

ABSTRACT

The objectives of this research are; 1) to examine policy implementation, methods, and perspectives on reviving the northeastern folk medicine of competent government agencies and the local academics, 2) to investigate attitudes and perspectives of local residents and roles of herbalists in negotiating for the revival of folk medicine in the community, and 3) to analyze definitions of values and meanings as well as status and problematic issues in reviving the folk medicine of the community. Qualitative data were collected from three population groups including 20 herbalists, herb growers and herb sellers; 30 local residents, service users and patients; and ten academics and NGO assistants.

The findings show that definitions of values and meanings of the cultural resource and the folk medicine were different among the government agencies and local academics regarding the cultivation of “community herbal forest”. The values were meant to bring about “Contemporary socio-economic values” by adding economic cost-effectiveness that resulted in cultural products and creation of national identity. As for the attitudes of the local residents, folk herbalists were catalysts in changing the roles of cultural values that could lead to concrete value addition that included cultural values, social values, and economic values. Both sides claimed the rights to cultural resource management (CRM) with a sense of ownership of folk medicine. The contested rights led to a dilemma over the way of thinking and subsequently the methods for future development

This suggests that the government should be aware of the principle on health system reform of “returning the rights and power to communities” and consider enacting necessary legislation to protect northeastern folk medicine and develop a community based on their knowledge.

**KEY WORDS: REVIVAL OF FOLK MEDICINE/ CULTURAL RESOURCE
MANAGEMENT/ RIGHTS/ VALUES/ VALUE ADDED**

311 pages